

Тарарака А. В., студентка
соціально-психологічного факультету

Селюкова Т. В., старший викладач
кафедри психології діяльності в особливих мовах
*Національний університет цивільного захисту України
м. Харків, Україна*

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ СТОРОНИ КОНФОРМІЗМУ

Конформізм це – соціальна категорія, пов'язана з певною поведінкою людини або групи. Конформність – це психологічна особливість індивіда, притаманна в різному ступені кожному. Конформність може розглядатися як психологічна категорія, невід'ємна властивість будь-якої особистості, тоді як конформізм – це категорія соціальна, що виражається в певній формі відображення даної властивості, поведінки індивіда, особливості його пристосування до соціальних умов. Аналіз досліджень дозволяє нам розглянути цей феномен в різних варіантах його прояву.

Під конформністю або конформною поведінкою в соціальній психології мають на увазі психологічну характеристику позиції індивіда стосовно позиції групи, міру його підпорядкування груповому тиску. Конформність констатується в тому випадку, коли відбувається подолання конфлікту між думкою індивіда і думкою групи на користь групи. В цьому випадку протилежними конформності поняттями є «незалежність», «самостійність позиції» і т. і. [2, с. 201].

Слід зазначити, що не всі вчені виділяють окремо термін «конформність», визначаючи конформізм, як зміну поведінки або переконань індивіда в результаті тиску групи, яке проявляється у формі поступливості і в формі схвалення. При цьому поступливість визначається, як зовнішнє слідування вимогам групи при внутрішньому неприйнятті їх, а схвалення, як поведінка, сформована в результаті соціального тиску, але при внутрішній згоді індивіда [6, с. 56–58].

Іноді «конформізм» і «конформність» використовуються як синоніми.

У дослідженнях, в основному, виділяються два підходи до аналізу феномена конформізму, один з яких «описує дане явище виключно в негативному ключі. Конформізм в такому випадку виглядає схильністю до бездумного і ірраціонального підпорядкування індивіда масовим перевагам. З точки зору іншого підходу, конформізм виступає як механізм соціальної адаптації та інтеграції індивідів в соціокультурний порядок, як спосіб збереження суспільством традицій, культури і т. і. [1, с. 35].

Конформізм прийнято ділити на два типи: Зовнішній конформізм. При даному типі поведінка індивіда змінюється виключно зовні. Суб'єкт вербально висловлює згоду з думкою більшості, однак внутрішньо змін не відбувається: власна позиція залишається вірною і значущою для суб'єкта. Можна назвати це явище соціальною мімікрією. Внутрішній конформізм. Другий тип зміни поведінки під тиском групи в дійсності супроводжується зміною власної позиції суб'єкта. Ці зміни можуть відбуватися як усвідомлено, так і несвідомо [3, с. 114–116]. У разі такого конформізму тиск виходить від групи рівних індивіду по статусу, а не в якості безпосереднього наказу від начальства, якому необхідно підкорятися. Таким чином, конформізм є власним вибором індивіда. Суб'єкт свідомо чи підсвідомо хоче бути в згоді з групою, хоче бути схожим на її членів, і в результаті дійсно стає: його дії стають схожі на дії інших членів групи, він приймає рішення, що відповідають інтересам групи і слідує її ідеології [5, с. 44–50].

Варто відзначити, що конформізм в устах обивателів і деяких вчених частіше приймає негативне забарвлення. Говорячи про прояви конформізму, часто мають на увазі особисту слабкість і пасивність індивіда, його залежність від думки більшості. Однак в науці неможливо висунути оціночне судження щодо будь-якого явища, в тому числі і конформізму. Не можна однозначно сказати, добре це чи погано. Людина в будь-якому випадку включена в систему соціальних взаємовідносин, тому конформізм є невід'ємною частиною нашої дійсності. Без конформізму соціальна адаптація є неможливою, тому, напевно, не варто виносити судження, не розібравшись в питанні. Як і у всіх інших сферах, необхідно прагнути до балансу між незалежністю і прихильністю, адже саме в балансі народжується здорова цільна особистість.

Існує також явище, протилежне конформізму – нонконформізм. Може здатися, що нонконформізм – це є те ж саме, що і прояв незалежності, але насправді це лише зворотна сторона медалі. Прояви нонконформізму також продиктовані установками групи, тільки індивід ідейно вибирає протистояти і діяти всупереч їм. Подібна активність з психологічної точки зору ідентична прояву конформізму, так як залежність від думки групи також зберігається, лише змінює полярність. У своїх проявах нонконформізм схожий з опором – коли у відповідь на спробу обмеження свободи вибору індивіда він робить протилежно тому, чого від нього чекають. У крайніх випадках нонконформізм трансформується в негативізм. Негативізм часто носить демонстративний характер [5, с. 51–58].

Розглядаючи конформізм або нонконформізм як наслідок групового тиску, варто відзначити, що часто на стадії входження в групу, індивідам властиво дотримуватися конформізму, так як це більш безпечна стратегія. На стадії індивідуалізації ж навпаки, характерний

нонконформізм як переважання значущості власної позиції над значимістю думки більшості [5].

Конформісти відрізняються тим, що змінюють свою поведінку в напрямку групового тиску, тобто погоджуються з вимогами групи, так як потребують схвалення і підтримки або відчувають тривогу і недостатньо вірять в себе. Конформісти оцінюються як податливі, загальмовані, нерішучі, слабо усвідомлюють свою мотивацію і поведінку. Іноді групова думка може йти врозріз з громадською, але і тут вона приймається некритично, і, наприклад, учень-конформіст, не замислюючись, буде зривати урок, аби бути «як усі». Конформізм полягає не просто в тому, що ви дієте так само, як всі, але в тому, що ви піддаєтеся впливу загального впливу. Ви ведете себе не так, як робили б це в поодиночці.

Нонконформісти, навпаки, здатні успішно опиратися тиску групи, протистояти йому, діяти по-своєму. Такі люди характеризуються як більш активні, здатні, спритні, стійкі, мужні, впевнені в собі. Г.М. Андреева, описуючи дослідження С.Кратчфілда, визначає, що для людей, що протистоять думці групи, характерні інтелектуальність, творчі здібності, терпимість і почуття обов'язку, впевненість в собі, стійкість до стресів [2].

Чому ми погоджуємося з більшістю? Можливо, це обумовлено наступними причинами, так як конформізм: 1) дозволяє людям підвищити соціальний статус і отримати частину групової винагороди (егоїстична мотивація). Тому конформізм частіше демонструють люди, які мають невелику владу і ризикують бути викритими в непокорі, але вірять в успішність своєї групи; 2) сприяє збереженню групи (альтруїстична мотивація). Тому більш високий рівень конформізму демонструють люди, які надають великого значення спілкуванню з оточуючими, приналежності до групи; 3) дозволяє людям винести рішення при нестачі інформації (пізнавальна мотивація). Тому до конформізму вдаються люди, яким не вистачає інформації для прийняття рішення і які не впевнені в своїх здібностях, зробити це [4, с. 372–394].

Підводячи підсумки, можна зробити висновок, що конформізм є результатом дії різних факторів, в тому числі соціально-психологічних, в силу чого виявлення причин конформізму в кожному випадку є складна дослідницька задача. Проблема конформізму має високе значення не тільки стосовно до взаємин особистості і відносно невеликої групи, але і в набагато ширшому соціальному контексті. Яскраво виражений конформізм в цілому явище психологічно негативний. Людина, сліпо йде за групою, рано чи пізно втрачає свою думку і стає легко керованою. В іншому випадку негативний вплив конформізму може бути виражено в пристосуванні людини, здатної багаторазово змінювати свою поведінку і думку відповідно до того, що йому вигідніше.

Якщо ж розглядати конформізм як спосіб впливу, то в певній ситуації він може дати позитивний результат. Так, будучи потужним механізмом згуртування окремих груп і суспільства в цілому, конформізм може допомогти групі в досягненні певних цілей, якщо вона в цьому дійсно зацікавлена. І що не менш важливо, конформізм є інструментом соціалізації, передаючи соціальний досвід, культуру, традиції і зразки поведінки, так як більшість з перерахованого вище нав'язується індивіду суспільством в дитинстві, підлітковому віці та юнацтві, коли ступінь конформізму надзвичайно висока.

Література:

1. Андрамонов Д. К. конформизм и неконформизм в обществе постмодерна (социально-философский анализ). Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук / Московский городской педагогический университет. Москва, 2016. 164 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. М. : Аспект Пресс, 2005. 363 с.
3. Божович Л. И. Конформизм // Культурно-историческая психология. 2008. Том 1. № 4. С. 114–116
4. Жодле Д. Социальное представление: феномены, концепт и теория Социальная психология / Под ред. С. Московичи. СПб. : Питер, 2007. С. 372–394.
5. Ильин В. А., Кондратьев М. Ю. Групповое давление и групповое влияние: конформизм, неконформизм, личностное самоопределение // Социальная психология и общество. 2012. Том 3. № 1. С. 44–58
6. Левин Дж., Жданюк Б. Конформизм и подчинение // Социальная психология / Под ред. С. Московичи СПб.: Питер, С 2007. 56–68.